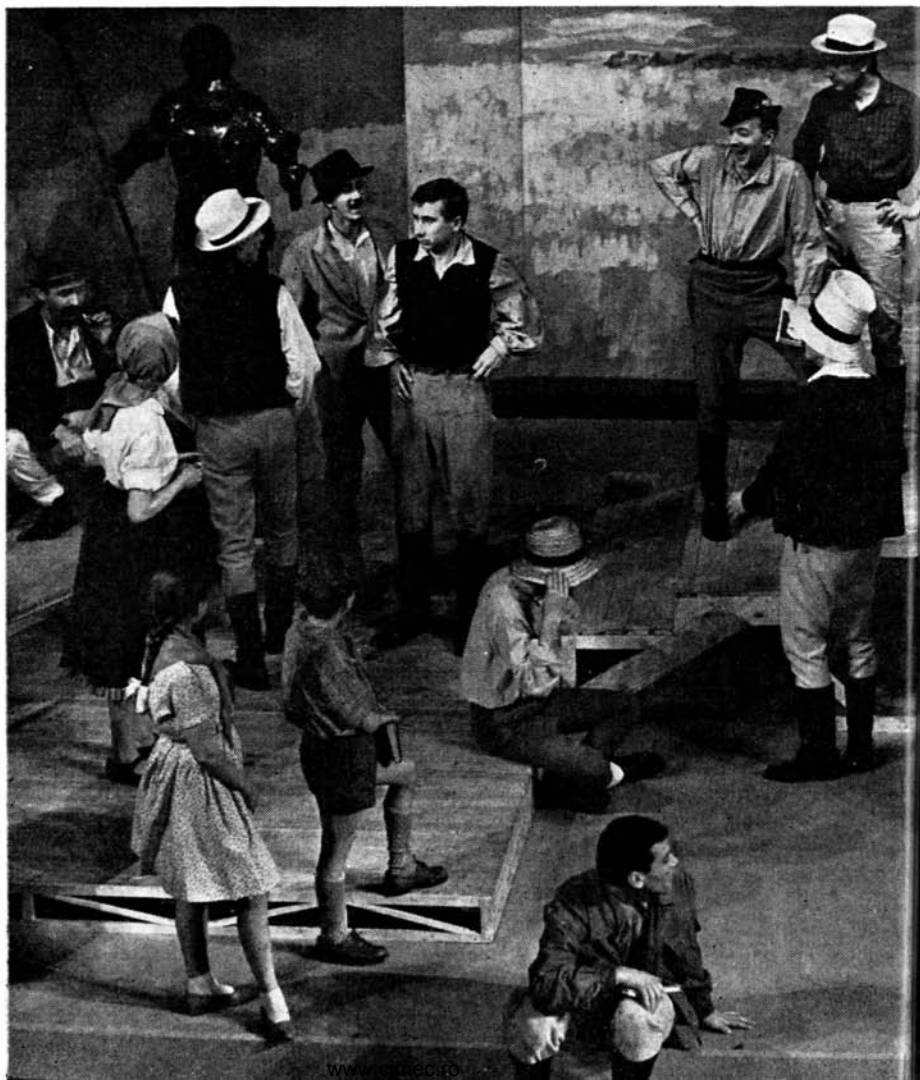

Comedia populară

ȘI NOILE EI MIJLOACE DE EXPRESIE

NUNTĂ LA CASTEL de Sütő András la Teatrul de Comedie*

E

de nedespărțit activitatea prozatorului Sütö András de aceea a dramaturgului afirmat cu mulți ani în urmă cu *Mireasa descultă*. Deosebit de plastică e succinta caracterizare pe care Geo Bogza o face autorului în caietul-program. Referindu-se la lecturile sale din Sütö, Bogza spune: „În mai puține minute decât sînt necesare

ca să fumezi o țigară, el schița cîteva portrete, crea un conflict și scotea din el — cu valabilitate artistică — morală folositoare construirii socialismului”.

Într-adevăr, un umor dens, mustos, o cunoaștere perfectă a eroului desenat parcă pe loc, la prima vedere, dau autenticitate scrisului lui Sütö, forță de convingere izvorită dintr-o cunoaștere vie, bogată, a satului, a țăranelui, care îi este totdeauna dramaturgului familiar și drag.

Scenă din actul I

Nuntă la castel e o comedie-vodevil despre viața și munca unor țărani colectivști. Două colective vecine sînt conduse de către doi frați stăpîniți de concepții opuse. Anton Mădăraș întrevide viitorul (ca și fericirea) fărîmițat în „bani mărunți”, obținut pe calea rezolvării problemelor de „prima oră”, lipsit de perspectiva și viziunea unui conducător, dominat de „geniul” de mic afacerist, de mentalitatea de „îr-covnic financiar” a contabilului său. În persoana contabilului Golovics, Sütö a surprins chintesența hipertrofiată, vehementă, ofensivă, a tarelor lui Anton Mădăraș („...prin gura ta, Golovics vorbește”, îi spune Mihai); contabilul îmbină smerenia mireană cu ipocrizia, își maschează reaua credință în „haine legale”, strecurînd insinuări și calomniile. Influența lui Golovics e atît de vădită încît, de pildă, președintele Anton încuviințează pînă și creșterea... cobailor în loc de întărirea șeptelului. Mihai Mădăraș, dimpotrivă, e un președinte de colectivă al zilelor noastre și mai ales al celor de mîine; e „prieten” cu dialectica, vede în perspectivă, e un conducător de instituție socialistă care muncește creator, care are „ochiul viitorului”.

În esență, sîntem — mi se pare — în fața unui sigur erou: Mădăraș, dar a unui erou cu două fețe — Anton și Mihai —, un Ianus în care se luptă vechiul cu noul, în care noul biruie în luptă, în care aspectele legate de formă rămîn în urma conținutului înaintat, în care rămășițele mic-burgheze, egoiste, meschine se țîrle ca o coadă de păun în urma vieții. În această ipostază văzuți, eroii lui Sütö depășesc liniile formale ale fabulei, pentru a pătrunde simbolic în domeniul subtil al proceselor de conștiință. Și această dedublare a personajului, confruntarea lui (ascunsă) cu el însuși mi se pare vrednică

* Data premierii: 24 aprilie 1962. Regia: Lucian Giurchescu. Decoruri, costume: Dan Nemțeanu. Distribuția: Șt. Ciubotă rașu (Anton Mădăraș); N. Gărdescu (Golovics Péter); Vasilica Tastaman Jenei (Maria); Nineta Gusti (Ana); N. Gh. Mazilu (Gliga); D. Chesă (Laji); Al. Lungu (Ignat); Agonia Begoslava (Sofia); Costel Constantinescu (Mihai Mădăraș); Gh. Dinică (Bologa); D. Rucăreanu (Demeter Jóska); Mircea Mușatescu (Un ziarist); N. Turcu, Marius Rolea, E. Casian, Puica Stănescu, Consuela Roșu, Livia Hanuțiu și Zizi Petrescu (Colectiviști); Tatiana Georgescu, Orlando Varga, Ștefan Mateiaș, Cristina Atanasoaie (Pionieri).

Vasilica Tastaman (Maria) și Agnia Bogoslava (Sofia), văzute de Silvan

de reținut printre mijloacele clasice, dar înnoite, ale comediei noastre. Victoria noului asupra prejudecăților de tot felul, asupra fariseismului, a limitelor în gândire, realizată în *Nuntă la castel* prin chipul pozitiv al lui Mădăraș — Mihai — nu duce de aceea doar la unificarea celor două gospodării, în vederea întăririi lor, ci mai ales la întărirea concepției socialiste despre viață și a conștiinței socialiste a celorlalți eroi — și a spectatorilor...

Universul satului transilvănean îi e atât de familiar lui Sütö încît el desfășoară parcă în fața noastră o mică monografie de tipuri umane, viu și dramatic exprimate prin replică. În afară de Anton și Golovics, pomeniți mai înainte, zugrăviți cu măiestrie, cu mijloace diverse de investigație psihologică, umorul rămînînd întotdeauna nota dominantă, mai există în piesă o sumedenie de personaje episodice, surprinse în culori vii, autentice, toate folosind un limbaj pitoresc, neforțat, bogat în tîlc și glumă. Mai puțin inspirat în această privință a fost din păcate autorul în crearea lui Mihai Mădăraș, aureolat uneori de un aer infailibil, ușor didacticist.

Rîsul e atotbiruitor în *Nuntă la castel*. Autorul — și cu el eroii — are aerul că glumește aproape tot timpul, spunînd totuși mari adevăruri, afirmînd noul și relevînd optimismul, vitalitatea țăranilor colectivști. Uneori însă replica glumeață pare abuzivă, nu „avansează” totdeauna acțiunea, încarcă. Oarecum narativă în actul II, desfășurarea acțiunii trenează, iar unele „fire”, pornite interesant în primele scene, rămîn înnodate pînă la urmă. (Dragostea dintre Maria și Ióška nu e strîns legată dramatic de direcția principală a piesei; fluctuațiile psihologice, reacțiile eroilor sînt întrucîtva superficial analizate; unele quiproquo-uri, care ar fi animat și mai mult acțiunea — cum ar fi întîmplarea cu ziaristul, ori farsa lui Ióška și a Mariei — sînt retrase destul de timid, îndată după ce au fost enunțate.)

Nu aceste — să le zicem — neajunsuri sînt însă caracteristice piesei. Valoarea ei e cuprinsă în marea idee contemporană de la care pleacă, în aceea că Sütö a știut să găsească modalitatea rîsului care afirmă, lovind în ceea ce e vechi și perimat.

Nu putem încheia aceste considerații despre *Nuntă la castel* fără a releva calitatea deosebită a unei traduceri fluide, plastice, mustind de haz, semnată de Margareta și V. Em. Galan.

Șt. Ciubotărasu (Anton Mădăras) și N. Gărdescu (www.cintec.ro)

Lucian Giurchescu mărturisea într-un articol publicat în revista noastră că el a gândit comedia ca un colocviu cu spectatorul, în care eroii „ca de la o tribună își vor exprima crezul, luând ca martori pe cei din sală, pe cei care le pot da un sfat, îi pot aproba sau dezaproba“.

Evident, tinărul regizor și-a câștigat o personalitate artistică ușor de recunoscut: o familiaritate surprinzătoare cu elementele comicului, o tratare degajată a momentelor de haz, o viziune caricaturală promptă pentru a surprinde persoana din două-trei trăsături. Elementele de grotesc sînt abordate fără ostentație și sublinieri ieftine. Lucian Giurchescu are o anume candoare a comicului și neobositele sale căutări sînt legate nu de dorințe exhibiționiste, ci de setea de a da fiecărui moment vesel haina sa cea mai potrivită, mai directă, mai spontană.

Nuntă la castel e plin de asemenea momente concludente, și mai ales în legăturile cu sala, în ambianța de colocviu vesel ce se creează firesc cu spectatorii pe coordonatele unei comedii populare. Ca de obicei, Lucian Giurchescu a ținut să se debaraseze de clișee și locuri comune: în *Nuntă la castel* a respins ideea unei comedii „tradiționale țărănești“, și deci utilizarea arsenalului scenic corespunzător, desuet, anacronic — de la ȋțari pînă la sfătoșenie. Viața nouă trepidantă, modernă — în concepția înaintată a cuvintului — a țaranului colectivizat presupune alte modalități scenice. Pe acestea le-a încercat regizorul: o comedie directă, simplă, presupunînd unitatea cu sala, sugerînd adeseori improvizatia pe linia unei contemporane comedii dell'arte, rupînd stavilele unei reprezentății obișnuite. Pe această linie, Teatrul de Comedie se arată a fi statornic față de sine însuși, în munca de descoperire a celor mai eficiente mijloace de expresie scenică.

Ca date principale ale conflictului dramatic Lucian Giurchescu a situat în prim plan confruntarea dintre cei doi frați. Credem însă că spectacolul ar fi sporit în acuitate dacă s-ar fi insistat mai mult și pe lupta lui Anton cu Golovics, de fapt lupta pentru propria sa emancipare.

Trebuie subliniat, în această ordine de idei, efortul creator făcut de Șt. Ciubotărașu pentru a-și defini personajul — Anton — pe coordonatele metaforei comice (care îl dezavantajează uneori față de „sacul prea plin de glume“ al lui N. Gărdescu, interpretul lui Golovics), aducînd pe scenă cunoscuta sa comunicativitate sinceră, direct emoțională, capacitatea de a învălii gluma în haina unei adînci sensibilități.

Savurosul comic N. Gărdescu a împodobiț rolul lui Golovics cu numeroase „găselnițe“, cu o seamă de glume și poante, efecte și contraefecte de haz, jocuri pe pauze, mișcări etc. etc., toate stîrnind rîsul; el a estompat însă oarecum prin acestea agresivitatea negativă a eroului.

Trebuie amintită reușita Ninetei Gusti în compunerea unui personaj nou în activitatea ei scenică, ca și sarcina grea a lui Costel Constantinescu (Mihai Mădăraș) de a împlini lipsurile textului, de care pomeneam mai sus. Cîțiva interpreți se cer de asemenea reținuți pentru compoziții valoroase: Agnia Bogoslava (Sofia) și-a compus copios personajul său episodic, impunîndu-l atenției prin mască, mișcare, vioiciune; Al. Lungu (Ignat) a adus mult haz autentic... moldovenesc în rolul unui paznic hîtru, iar D. Chesa (Laji) a avut un umor de bună calitate și multă dezinvoltură.

Mai puțin încorporată substanței generale comice a spectacolului a fost perechea Maria-Ioșka (ale cărei lipsuri în ceea ce privește logica dramatică țin, cum arătam, în primul rînd de text). Ea a fost tratată oarecum „epic“, pe prim planul scenei (la propriu și la figurat). Atît la interpreta Mariei (Vasilica Tastaman, a cărei tendință spre autopastîșare începe să fie criticabilă), cît și la interpretul lui Ioșka (D. Rucăreanu, care și el ar trebui să renunțe la clișeele unei istețimi de suprafață) s-ar fi cerut mai multă spontaneitate, în stilul general al spectacolului.

Să revenim asupra marelui merit al regizorului, care a dat fluiditate și accesibilitate înscenării, care și-a gândit și construit spectacolul în așa fel încît să poată fi jucat în cele mai diverse locuri și condiții. Aceasta, firește, cu ajutorul unui decor foarte luminos, deschis și mobil, pentru valoarea căruia laudele îi revin lui Dan Nemțeanu.

Al. Popovici